

<<ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ>> ՀԿ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ Բննադատական և ստեղծագործական
մտածողության զարգացումը <<Ես և շրջակա աշխարհը>>
առարկայի միջոցով

Սեմինարավար՝ Վերոնիկա Բաբաջանյան

Կատարող՝ **Հարությունյան Թերեզա** (թիվ 10 հիմնական դպրոց՝ դասվար)

ԵՐԵՎԱՆ 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ-----3

1. Տրամաբանական մտածողության զարգացման կարևորությունն ու առանձնահատկությունները դասապրոցեսի ընթացքում-----

-----5

2. Վերլուծական և տրամաբանական մտածողության զարգացումը <<Ես և շրջակա աշխարհը>> առարկայի դասապրոցեսում-----

-----8

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ-----15

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ-----16

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի կարևորությունն ու արդիականությունը. Մարդու մտածողության զարգացումը բազմակողմ գործընթաց է, որը բնութագրվում է տևողությամբ, համակարգվածությամբ և նպատակաուղղվածությամբ¹: Մտածողությունը հոգեկանի հատուկ գործառնական գործառույթ է, որն ուղղված է օբյեկտիվ իրականության ամբողջական և անուղղակի ըմբռնմանը՝ շրջապատող առարկաների, առարկաների կամ երևույթների միջև գոյություն ունեցող հարաբերությունների և կապերի նույնականացման միջոցով:

Մանկահասակ երեխաների մոտ մտածողության զարգացումը ուսուցիչների և առհասարակ չափահաս մարդկանց առանցքային խնդիրն է և անհրաժեշտություն յուրաքանչյուր անհատի համար՝ անկախ նրա սոցիալական կամ տարիքային պատկանելությունից: Հետևաբար, մանկավարժական պրակտիկայում ստեղծվեցին բազմաթիվ տեխնոլոգիական գործիքներ և մշակվեցին տեսական բազմաթիվ ուսումնասիրություններ, որոնք ուղղված էին անհատի՝ համակողմանի զարգացած մտածողության զարգացմանը, օրինակ, կան մեթոդներ, որոնք ուղղված են մանկահասակ երեխայի մտքի արագության, պատկերավորության և իմաստի ընկալման հնարավորությունների բարձրացմանը: Օրինակ, երեխաների մոտ բանավոր-տրամաբանական մտածողության զարգացումը նպաստում է մտավոր գործողությունների ճիշտ կատարմանը, լուծումների աստիճանական որոնմանը, խոսքի գրագետ տիրապետմանը: Այս տեսակի մտավոր գործունեությունն անհրաժեշտ է հասարակության մեջ, շփումներում գրագետ հաղորդակցության համար, մտքերը սահուն և հստակ շարադրելու, բանավիճելու և ցանկացած այլ դեպքերում, երբ անհրաժեշտ է ճիշտ և գեղեցիկ խոսք կառուցել կամ պարզապես արդյունավետ հաղորդակցվել և ճիշտ որոշումներ կայացնել:

Տրամաբանական մտածողությունը թույլ է տալիս խնդիրներին տալ ավելի ճիշտ լուծումներ, միտքն ավելի արագ է դարձնում, թույլ է տալիս պատճառ-հետևանքային հարաբերություններ կառուցել տարբեր առարկաների կամ երևույթների միջև և հնարավորինս կարճ ժամանակում կանխորոշել որոշման արդյունքը: Բացի այդ, հենց վարժեցված տրամաբանական մտածողության շնորհիվ է, որ ցանկացած անհատ կարողանում է վերլուծել շրջապատող հասարակության վարքագիծը և որոշել իր գործողությունների դրդապատճառները, ասել է, թե գործել արդյունավետ: Այս ամենն արդեն

1

Ведмеш Н.А., Развитие мышления, <https://psihomed.com/razvitie-myishleniya/>, հասանելի է:

իսկ վկայում են ուսումնասիրվող թեմայի արդիականության ու կարևորության մասին:

Աշխատանքի նպատակն է ուսումնասիրել քննադատական և ստեղծագործական մտածողության զարգացման առանձնահատկությունները <<Ես և շրջակա աշխարհը>> առարկայի շրջանակներում:

Աշխատանքի խնդիրներն են.

- Ներկայացնել տրամաբանական մտածողության զարգացման կարևորությունն ու առանձնահատկությունները,
- Ուսումնասիրել <<Ես և շրջակա աշխարհը>> առարկայի դասավանդման առանձնահատկությունները և հնարավորությունները քննադատական մտածողության զարգացման գործում:

Աշխատանքի բովանդակությունն ու կառուցվածքը: Հետազոտական աշխատանքը բաղկացած է երկու բաժիններից, թեմայի արդիականությունն ու կարևորությունը փաստող ներածությունից և ընդհանրացնող եզրակացություններից: Աշխատանքի վերջում կցված է օգտագործվագրականության ցանկը:

Հետազոտական աշխատանքի մեթոդաբանությունը: Աշխատանքը կատարել ենք հետևյալ մեթոդներով.

- Ուսումնասիրություն,
- Վերլուծություն,
- Համեմատում:

1.1 Տրամաբանական մտածողության զարգացման կարևորությունն ու առանձնահատկությունները դասապրոցեսի ընթացքում

Երեխաների մոտ տրամաբանական մտածողության զարգացումը բնածին շնորհ չէ: Տրամաբանական մտածելու կարողությունը ձեռք է բերվում հատուկ գործիքների, տեխնիկայի, խաղերի և կանոնավոր վարժությունների միջոցով:

Տրամաբանական մտածողության զարգացման համար խաղերն այսօր նոր նշանակություն են ձեռք բերում, քանի որ համակարգիչների և խաղային այլ սարքավորումների լայն տարածումը զբաղեցնում է մատաղ սերնդի առօրեայի մի զգալի մասը: Ուստի մեծանում է երեխաների մտավոր գործունեության մարզմանը նպատակաուղղելու հրամայականը: Դասապրոցեսի ընթացքում ևս նպատակամղված խաղերով, պետք է խթանել երեխայի ռազմավարական մտածողության ձևավորումանը, տրամաբանության զարգացմանը:

Տրամաբանական մտածել նշանակում է առանձնացնել էականը երկրորդականից, գտնել փաստարկներ, հակադարձումներ և եզրակացություններ անել: Դա ավելի շուտ համոզիչ լինելու և դյուրահավատ չլինելու և սեփական մտածողություն ունենալու կարողությունն է: Յուրաքանչյուր անհատ ժամանակ առ ժամանակ տրամաբանորեն է մտածում: Այնուամենայնիվ, մարդկանց մեծամասնությունը մտածում է օրինաչափություններով, որոնք մանկության տարիներից «հրամցվել» են իրենց ծնողների կամ ուսուցիչների կողմից: Չարգացող հասարակական ինստիտուտների, տեխնոլոգիական վերելքի ժամանակակից փուլում, երբ մի սերնդի փորձը արագ հնանում է, արժեքները մեկ սերնդի կյանքի ընթացքում էական փոփոխություններ են կրում, տրամաբանական մտածողության զարգացումը ժամանակի մարտահրավեր է: Տրամաբանության զարգացմամբ զբաղվելը պետք է սկսել գործնականում օրորոցից: Երեխաների մոտ տրամաբանության ձևավորման առաջնային փուլը տեսողական մակարդակում է: Այլ կերպ ասած, հասկանալու համար պետք է տեսնել և շոշափել:

Հաջորդ փուլում ծնվում է բանավոր-տրամաբանական մտածական ֆունկցիան: Այս փուլում երեխան արդեն կարող է խոսել և մտածել մի առարկայի մասին, որը նրա աչքի առաջ չէ: Մեծահասակների մոտ նման տրամաբանական մտածողությունը փոխակերպվում է առաջադրանքը յուրացնելու և նպատակներ դնելու, ծրագրելու և դրանց հասնելու ուղիներ գտնելու ունակության: Մտավոր գործունեության բարձրագույն կետը ստեղծագործ մտածելու ունակությունն է, այսինքն՝ առանց պատրաստի գիտելիքի կիրառման՝ հորինելու:

Քննադատական մտածողության զարգացման տեխնոլոգիան մշակվել է ամերիկացի մանկավարժներ Ջիննի Սթիլի, Քերթիս Մերեդիտի, Չարլզ Թեմփլի և Սքոթ Ուոլթերի կողմից:

Քննադատական մտածողությունը հասկացվում է որպես երեխաների հետաքրքրասիրության դրսևորում, որոշակի հարցի վերաբերյալ սեփական տեսակետի ձևավորում, այն տրամաբանական փաստարկներով պաշտպանելու կարողություն, հետազոտական մեթոդների կիրառում²:

Քննադատական մտածողության ձևավորման տեխնոլոգիան դասապրոցեսի ընթացքում ներառում է դասի երեք փուլերի (փուլերի) օգտագործում՝ մարտահրավերի փուլ, իմաստի ընկալման փուլ և վերլուծության ու արտահայտման փուլ:

Փուլ 1 - «Մարտահրավեր». Երեխան ինքն իրեն տալիս է «Ի՞նչ գիտեմ» այս թեմայից հարցը:

Փուլ 2 - «Ըմբռնում». Այս փուլում երեխան ուսուցչի ղեկավարությամբ և իր ընկերների օգնությամբ կպատասխանի այն հարցերին, որոնք ինքն է տվել առաջին փուլում և ավելացի «ինչ եմ ուզում իմանալ»:

Փուլ 3 - «Մտածում» (մտածողություն և վերլուծություն): «Ինչ է սովորել երեխան» այս խնդրի վերաբերյալ դասի ընթացքում: Գիտելիքին արտահայտչականության հաղորդում և ընդհանրացում³:

Դասապրոցեսի ընթացքում տրամաբանական մտածողության զարգացման հիմնական մոդելը (մարտահրավեր-ըմբռնում-արտացոլում) սահմանում է դասի կառուցման տրամաբանությունը, կոնկրետ տեխնոլոգիական մեթոդների համադրման հաջորդականությունն ու եղանակները:

Մարտահրավերի փուլում կարելի է կատարել բիետեյալ աշխատանքները.

- պատմություն - գուշակություն ըստ հիմնաբառերի, ըստ վերնագրի,
- նյութի գրաֆիկական համակարգում (կլաստերներ և աղյուսակներ),
- ճիշտ և կեղծ պնդումներ,
- բառապաշարի աշխատանք,
- նկարազարդումների ուսումնասիրություն և այլն:

Ըմբռնման փուլը նպատակաուղղված է թեմայի նկատմամբ հետաքրքրությունը պահպանելուն՝ միաժամանակ ուղղակիորեն աշխատելով նոր տեղեկատվության հետ՝ աստիճանաբար ավելացնելով «հին» գիտելիքների պաշարը: Դրան նպաստում է «Կանգառներով ընթերցման» ռազմավարությունը, «Կանխատեսման ծառ» տեխնիկան և դասի առաջին մասում տրված հարցերի պատասխանների որոնումը:

Առաջնային ընկալման ստուգման փուլում կարևոր է ստուգել աշխատանքի

² [Владимировна Н. И., Развитие критического мышления учащихся начальных классов, https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2012/02/23/razvitie-kriticheskogo-myshleniya-uchashchikhsya-nachalnykh](https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2012/02/23/razvitie-kriticheskogo-myshleniya-uchashchikhsya-nachalnykh), հասանելի է:

³ Նույն տեղում:

նկատմամբ երեխաների հուզական արձագանքի ըմբռնումը և աշխատանքի ընդհանուր իմաստի ըմբռնումը: Ամենահարմար տարբերակը, կարծում ենք, գրույցն է:

Դասապրոցեսի ընթացքում կարևոր է մտորումների փուլը: Ընդ որում, մտածողության փուլում կարևոր են ոչ միայն տրամաբանական եզրակացությունները, այլև հուզական փորձառությունները: Կարելի է օգտագործել արտացոլման և՛ բանավոր, և՛ գրավոր մեթոդներ: Այնպիսի առաջադրանքները, ինչպիսիք են.

- Ինչ կլիներ, եթե....
- Որևէ կոնկրետ թեմայի ուսումնասիրությունը, ևս նպաստում են տրամաբանական մտածողության ձևավորմանն ու զարգացմանը:

Նման առաջադրանքների օգտագործումը թույլ է տալիս երեխաներին ավելի հստակ ձևակերպել իրենց մտքերը, ավելի լավ հիշել այն, ինչ սովորել են: Աշխատանքի բոլոր փուլերում կիրառելի են աշխատանքի և՛ անհատական, և՛ խմբակային ձևերը: Դասի ընթացքում անպայման պետք է խրախուսել յուրաքանչյուր երեխայի աշխատանքը, լսել բոլորին, երբեք չքննադատել երեխաների անձնական կարծիքը:

Գնահատման կամ ամփոփման փուլում, որին, ըստ միջազգային բակալավրիատի չափանիշների⁴, կարևոր է, երեխային էլ մասնակից դարձնել, կարևոր է հաշվի առնել հետևյալ տվյալները.

- ✓ ավելորդը բացառելու ունակություն,
- ✓ բանավոր - տրամաբանական մտածողություն,
- ✓ ընդհանրացնելու ունակություն,
- ✓ վերլուծելու կարողություն:

⁴ [Владимировна Н. И., Развитие критического мышления учащихся начальных классов, https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2012/02/23/razvitie-kriticheskogo-myshleniya-uchashchikhsya-nachalnykh](https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2012/02/23/razvitie-kriticheskogo-myshleniya-uchashchikhsya-nachalnykh), հասանելի է:

2. Վերլուծական և տրամաբանական մտածողության զարգացումը <<Ես և շրջակա աշխարհը>> առարկայի դասապրոցեսում

Համաձայն նոր չափորոշիչերի, առարկան նպատակ ունի հիմքեր դնել և սովորողին օգնել՝

- ✓ Հասկանալ սեփական ինքնությունը՝ որպես անձ և անհատականություն,
- ✓ Ընդունել մարդու՝ որպես բարձրագույն արժեք, ընդունել իր հասակակաիցներին՝ հարգելով նրանց առանձնահատկությունները, դրսևորել միմյանց նկատմամբ հարգալից և ոչ խտրական վարքագիծ,
- ✓ Արդյուավետ հաղորդակցվել, հասկանալ, քննադատաբար վերլուծել տարբեր տեսակետներ, արտահայտել սեփականը,
- ✓ Պատկերացում ունենալ ազգային, համամարդկային և համերկրային գաղափարներից, ընդունել այն,
- ✓ Ուսումնասիրել աշխարհը Հայաստանի տեսանկյունից,
- ✓ Ձեռք բերել փորձառություններ, որ հիմնված են իրենց հետաքրքրությունների վրա և խթանում են իրենց շրջակա աշխարհին ուսումնասիրելու ձգտումը,
- ✓ Կիրառել քննադատական և ռեֆլեկտիվ մտածողություն տարբեր իրավիճակներ վերլուծելու, խնդիրներ լուծելու, որոշումներ կայացնելու հարցում,
- ✓ Չարգացնել բնագիտական հետազոտությունների համար անհրաժեշտ գաղափարներ հմտություններ և սովորություններ,
- ✓ Գնահատել և ընտրել արժանահավատ տեղեկատվություն, հաշվի առնել տարբեր տեսակետներ, կարողանալ գերծ մնալ բռնությունից և բռնություն կիրառելուց,
- ✓ Տեղեկացված լինել որոշումների կայացման բարոյաէթիկական հետևանքների մասին,
- ✓ Ունենալ պատասխանատու և գիտակից վերաբերմունք սեփական և ուրիշների առողջությանն ու անվտանգությանը, ձեռք բերել համապատասխան սովորություններ,
- ✓ Հասկանալ հասարակական որոշ գործընթացների կարևորությունը, գիտակցել սեփական արձագանքի հնարավոր ազդեցությունը հասարակության վրա⁵:

Առարկայի դասավանդման նպատակների հպանցիկ ուսումնասիրությունն արդեն իսկ փաստում է, որ առարկայի դասավանդման պրոցեսում գերխնդիր է մտածող, վերլուծող ու տրամաբանող անհատի կերտումը:

Իսկ ինչպես կարելի է զարգացնել քննադատական մտածողությունը հենց դասապրոցեսում: Փորձենք ներկայացնել օրինակով: Երկրորդ դասարանի դասագրքային նյութը մեկ ամբողջ թեմա նվիրում է բնակավայրին՝ քաղաքի ու թաղամասի կտրվածքով: Թեմայի ուսումնասիրության ընթացքում առաջարկում ենք խթանման փուլում դասին

⁵ ՀՀ Տավուշի մարզում փորձարկվող <<Ես և շրջակա աշխարհը>> առարկայի չափորոշիչներ, <https://escs.am/files/files/2021-05-06/2f673a3c45c1e1dac473af0a1c31f648.pdf>, հասանելի է:

ներկայանալ շինարարական մեկ կամ մի քանի աշխատանքային գործիքներով: Կարելի է դասարանի տարբեր անկյուններում պահել գործիքները, քարտեզ, և այլ հուշող առարկաներ և դրանց նկարներ: Խթանման կամ մտագրոհի փուլից առաջ հանձնարարել երեխաներին գտնել դասարանի տարբեր ակյուններում թաքնված առարկաները, ապա փորձել գուշակել ինքն ինքս մասին ենք մենք այսօր խոսելու: Հնչած բոլոր բառերը, կարծիքները գրել գատախտակին, ապա հուշող բառերով փորձել ամբողջացնել միտքը: Այս հուշումները կնպաստեն, որ սովորողները մաքսիմալ լարեն իրենց հիշողությունը, փորձը հասկանալու համար, ինչ ընդհանրություններ ունեն նշված առարկաները: Բացի այդ, այսպիսի մտագրոհը հնարավորություն կտա նաև գտնելու առարկաների պատճառ-հետևանքային կապերը, որոնք նպանություններ առարկաների ու դրանց հետ կապված երևույթների հետ:

Գիտելիքի ամրապնդման ու կայացման փուլում աշակերտները կարող են ստանալ ինքն ինքն բնակավայրի, թաղամասի քարտեզը: Այսպիսի աշխատանքը կարելի է կատարել, ինչպես միայնակ, այնպես էլ խմբով: Խմբային աշխատանքի դեպքում առաջարկվում է աշխատել իչպես ամբողջ դասարան-թիմով, եթե թիմը փոքր է ու մեծաասամբ նույն թաղամասից են անդամները, այնպես էլ փոքր խմբերով: Փոքր խմբերի դեպքում կարելի խմբում ընդգրկման չափանիշ դիտարկել հնարավորինս մոտ բնակվելը: Խմբի անդամներին առաջարկել կազմել իրենց բնակավայրի քարտեզը: Նույն աշխատանքն անում է նաև ուսուցիչը՝ գրատախտակի վրա: Առանձնացնում է դպրոցը, մոտակայքում գտնվող առավել մեծ ու տեսանելի օբյեկտները՝ զբոսայգի, խանութ, հիվանդանոց և այլն, ապա առաջարկում խմբի անդամներից յուրաքանչյուրին շարունակել իրենց խմբում եղած քարտեզը՝ նկարելով իրենց տան ճանապարհը:

Իմաստի ընկալման այս փուլում կարելի է նաև օգտագործել կիսատ թողնված նախադասությունների տեխնիկան: Մասնավորապես՝

- ✓ Դպրոցը ծառայում է...
- ✓ Հիվանդանոցը ծառայում է...
- ✓ Մթերային խանութը....

Ապա նույն մեթոդով կարելի է բացահայտես հասարակական նշանակության այս շինություններից յուրաքանչյուրի կարևորությունը:

- ✓ Եթե ջիներ հիվանդանոցը...
- ✓ Եթե ջիներ դպրոցը...
- ✓ Եթե ջիներ խանութը.... և այլն:

Ամրապնդման փուլում արդեն կարելի է փոքրիկ քննարկում կազմակերպել, թե հասարակական նշանակության յուրաքանչյուր կառույց որքանով է թեթևացրել իմ և ընտանիքիս առօրյան, որքանով է հեշտացնում մեզանից յուրաքանչյուրի կյանքը, բարձրացնում կյանքի որակը:

Երեխաներին մտքերը զարգացնել մինչև այն փուլը թե, ուր կարելի է դիմել իչպիսի խնդրի առկայության դեպքում:

Որպես դասարանում կատարված աշխատանքի շարունակություն, առաջարկում ենք երեխաներին հանձնարարել ուսումնասիրել իրենց դպրոցից տուն ընկած ճանապարհը, կամ թաաղամասը: Որպես հետազոտական հարցեր կարելի է վերցնել.

- ✓ Ինչի կարիք ունի իմ գյուղը, քաղաքը կամ թաղամասը առաջին հերթին,
- ✓ Ինչու եմ կարծում, որ հենց դա է այս պահին իմ բնակավայրի առաջնահերթությունը,
- ✓ Ինչով ենք զբաղվում ես և ընտանիքիս անդամները ազատ ժամանակ համայնքում,
- ✓ Հնարավորության դեպքում ինչ նոր ու հետաքրքիր վայր կստեղծեի բնակավայրիս առօրեան ավելի հետաքրքիր ու գեղեցիկ դարձնելու համար,
- ✓ Ինչն է հատկապես ամենագեղեցիկը իմ համայնքում, որով ես հպարտանում եմ և ինչու եմ հենց դա համարում համայնքիս արժեքը:

Կարծում ենք դասի կառուցման այս տեխնիկան ու օրինակը մաքսիմալ կերպով մղում են սովորողներին մտածելու, կենսական են ու հնարավորություն են տալիս դուրս գալ դասագրքային իրականությունից ու զիտելիքը պրոյեկտել իրական կյանք: Բացի այդ քննարկված բանալի արտահայտությունները մղում են ուսումնասիրող ու հետազոտական հմտություններ ունեցող սովորողի պրոֆիլի ձևավորմանը: Սա առաջին հերթին պայմանավորված են նրանով, որ հարցերը՝ որպես բանալիներ, հնարավորություն են տալիս բարձրանալու Բլումի տաքսոնոմիայի աստիճանակարգերով՝ սկսելով ինչից հասնելով միչև ինչպես և ինչ պատգճառով հարցերին:

Դասի պլան
Ուսուցիչ՝ Հարությունյան Թերեզա Դպրոց՝ 10 Դասարան՝ IV Աշակերտների քանակ՝ 26 Ամսաթիվ՝
<p>Դասի թեման և հարցերը</p> <p>Դասի թեման՝ <<Իմ բնակավայրը>>: Հիմնական քննարկումը տարվելու է հետևյալ ենթահարցերի շուրջ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Քաղաք/ գյուղ հասկացությունները; 2. Դրանց առաջացումը, անվանումները, անվանումների մասին ավանդույթները; 3. Իմ բնակավայրի կյանքն ու կենցաղը; 4. Իմ դերը՝ որպես այդ բնակավայրի բնկաիչ, ինչպես կարող եմ ավելի լավը դարձնել այն: <p>Դասի հիմնական հարցերը.</p> <p>1. Ձև (քաղաքների կառուցվածք , նմանություններ, տարբերություններ, համեմատել)</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Ինչպիսի՞ համայնքներ գիտենք (գյուղական , քաղաքային) • Ինչո՞վ են տարբերվում քաղաքային ու գյուղական համայնքները, որոնք են առանձնահատկությունները <p>2. Փոփոխություն(նախկինում ինչպիսին էր, հիմա ինչպիսին է, միջավայրի փոփոխությունը մարդու վարքագծի վրա</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ինչպիսի՞ն էր իմ քաղաքի/ գյուղի կյանքը հնում և ինչպիսին է հիմա այն • Ինչն է ինձ հատկապես դուր գալիս իմ բնակավայրում, • Ինչը դուր չի գալիս և կփոխեի: <p>3.Պատասխանատվություն (Իմ պարտականությունը որպես քաղաքացի)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ինչ պիտի անեմ ես, որ պահպանեմ այն ինչ ինձ և մյուսներին այդքան հաճելի է իմ բնակավայրում, 2. Ինչ քայլերով կարող եմ իմ բնակավայրը ավելի լավ դարձնել: 	
<p>Խաչվող գաղափարներ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ձև- (քաղաքների/ գյուղերի կառուցվածք, նմանություններ, տարբերություններ, համեմատել); 2. Փոփոխություն-(նախկինում ինչպիսին էր, հիմա ինչպիսին է, միջավայրի փոփոխությունը մարդու վարքագծի վրա); 3. Պատասխանատվություն- (իմ պարտականությունը որպես քաղաքացի); 4. Պատճառ-հետևանքային կապ (սերունդների գործողությունները, ինչի հետևանքով կամ արդյունքում իմ բնակավայրն ունի ներկայիս տեսքը) 	
<p>Դասի վերջնարդյունքները.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Կարողանա կողմնորոշվել տարածքում, բնութագրել տարբեր կառույցների, հաստատությունների գտնվելու վայրը, դրանցից օգտվելու ձևերը: • Տեղյակ լինի իր բնակավայրի պատմամշակութային արժեքներին, գնահատի դրանք ու խնայող ու պատասխանատու վերաբերմունք ձևավորի դրանց նկատմամբ: 	
<p>Ռեսուրսներ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Համացանցից վերբեռնած նկարներ ու տեսահոլովակներ, որոնք պատմում են իր բնակավայրի մասին, երգեր, եթե այդպիսիք կան: • Սեփական միջոցներով ձեռք բերված՝ բնակավայրի մշակութային կառույցների, հուշարձանների, դպրոցների ու հասարակական նշանակություն ունեցող այլ օբյեկտների լուսանկարներ , նկարներ ու ձեռագործ այլ աշխատանքներ: 	
<p>Դասի ընթացքը</p>	<p>Աշակերտների գործողությունները</p>
<p>Դասի կազմակերպման մեթոդները</p>	<p>Շրջված դասավանդում, նախագծային հետազոտական աշխատանք: Աշակերտներին նախապես հանձնարարել ընտանիքի ավագ անդամներից կամ համացանցից տեղեկություններ հավաքել իրենց բնակավայրի մասին, նրա անվան ծագման, ձևավորման պատմության մասին</p>

1-ին փուլ 5ր	ԳՈՒՄ դուրս բերել արդեն իսկ արտադասարանական աշխատանքի ժամանակ ձեռք բերված գիտելիքները, ամբողջացնել դրանք:
2-րդ փուլ 5 ր	դիտել ռեսուրսներում նշված նկարները և ներկայացնել դրանցից օգտվելու եղանակները, նշանակությունը:
3-րդ փուլ 10 ր	Տեղեկատվական պաստառ պատրաստել, որտեղ նշված են բնակավայրի տեսարժան վայրերը, ապասարկող կառույցները:
3-րդ փուլ 20ր	Դասարանը բաժանել 2 խմբի Մի խմբին հանձնարարել գտնել ու գրել այն ինչը այդքան գեղեցիկ է ու գրավում է իրեն իր բնակավայրում, առանձնացնել այն քայլերը, որ անում են ինքն ու իր շրջապատի մյուս անդամները դա պահանելու համար: Մյուս խումբին՝ ինչն է վատը և փոփոխման ենթակա, առանձնացնել այն քայլերը, ինչը պետք է անեն ինքն ու իր շրջապատը այն փոխելու համար:
5ր	Ամփոփում, հետադարձ կապ. Որն էր դասից ստացած ամենարժեքավոր ինֆորմացիան:

Առարկայի դասավանդման հետաքրքիր տեխնիկա է նաև Պլուտչիկի <<հույզերի անիվը>> (նկ. 1): Դրա միջոցով կարելի է նկարագրել հեղինակի հուզականությունն ու ոճը, աղբյուրի վստահելիությունն ու փորձել գահատականներ տալ:

Որպեսզի սովորողը գրքում եղած տեղեկատվությունը կամ փաստը ավելի բարդ համապարփակ ու խորքային վերլուծի, կարելի է ասենք շրջապատում մաքրության պահպանության ու վարքին վերաբերող թեմաների ուսուցման ժամանակ կամ ցանկացած այլ քննարկման ժամանակ գրատախտակին դնել Պլուտչիկի հույզերի անիվի նկարը և սովորողներին հանձնարարել դասի բացատրության մեջ կիրառել միայն ադ անիվում գրված բառերը: Երբ դասարանում որևէ մեկն արդեն օգտագործում է այդ բառերից մեկը, կարելի է այդ բառը վերցնել շրջանագծի մեջ՝ տալով քննարկման հնարավորություն՝ արդյոք ընտրված բառն ամենավաղ ընտրությունն էր, թե ոչ, և ինչպիսի այլ բառ կարելի է կիրառել՝ դասագրքային նյութի ոճն ավելի լավ նկարագրելու համար:

դեպք, որն, ըստ իրենց համայնքի բնակիչներ համար օրինակելի է, կնպաստի համայնքի զարգացմանը կամ հակառակը պարսավելի է և պետք է ներկայացնել այն այնպիսի շեշտադրմամբ, որ վատ փորձը երբևէ կրկնօրինակման առիթ չհանդիսանա, բոլորը խուսափեն արարքը կրկնելուց:

Ինչ վերաբերում է միմիկայի պաստառի պատրաստման աշխատանքին, ապա այն կարելի է իրականացնել նաև դասարանում թիմային աշխատանքի ձևով: Կախված դասարանում աշակերտների թվաքանակից, կարելի է աշակերտներին բաժանել խմբերի՝ յուրաքանչյուր խմբում 4-6 աշակերտ, և առաջարկել յուրաքանչյուր խմբի որոշակի իրավիճակներ, ինչպես օրինակ որսորդություն, կամ աղբահանություն, կամ կառուցապատում, կամ ծառահատում և այլն և առաջարկել միմիկաների, հույզերի ու ծաղրանկարների միջոցով ներկայացնել, թե ինչպիսին է իրավիճակը, ինչու պիտի այն լինի ընդօրինակելի կամ պարսավելի:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Տրամաբանական մտածել նշանակում է առանձնացնել էականը երկրորդականից, գտնել փաստարկներ, հակադարձումներ և եզրակացություններ անել:

2. Մտավոր գործունեության բարձրագույն կետը ստեղծագործ մտածելու ունակությունն է, այսինքն՝ առանց պատրաստի գիտելիքի կիրառման՝ հորինելու:

4. Դասապրոցեսի ընթացքում տրամաբանական մտածողության զարգացման հիմնական մոդելը (մարտահրավեր-ըմբռնում-արտացոլում) սահմանում է դասի կառուցման տրամաբանությունը, կոնկրետ տեխնոլոգիական մեթոդների համադրման հաջորդականությունն ու եղանակները:

5. Ես և շրջակա աշխարհը առարկայի առջև պետական առարկայական չափորոշիչներով սահմանված է կերտել այնպիսի անհատներ, ովքեր ի վիճակի են հասկանալու առարկաների ու երևույթների կապերը, հարաբերությունները, պատճառն ու հետևանքը, պատասխանատվությունն ու հարաբերությունները, միմյանցից կախվածությունը և այլն, իսկ դա, անգամ ամենահպանցիկ ուսումնասիրությունը կփաստի, որ զուտ տեսական գիտելիքներով չի կարող իրատեսական լինել:

6. Ես և շրջակա աշխարհը առարկայի յուրաքանչյուր դաս պետք է լինի հետազոտություն, փորքիկ ուսումնասիրություն: Կարծում ենք, որ ոչ մի դաս չի կարող զուտ տեսական նշանակություն ունենալ: Յուրաքանչյուր դաս պետք է լինի մաքսիմալ փորձարարական ու տեսանելի, հնարավորինս հետաքրքիր:

7. Դասապրոցեսի առավելագույն հետաքրքրությունը կարելի է ապահովել միայն մասնակցային ու աշակերտակենտրոն դասապրոցեսում, որտեղ ուսուցիչը տալիս է հուշումներ, բանալիներ, ուղղորդում է, իսկ բուն աշխատանքը, գիտելիքի <<հայտնագործումն>> իրականացնում են երեխաները:

8. Այսպիսի դասի առավելությունների թվում պետք է առանձնացնել մասնակցայնությունն ու գիտելիքի շոշափելությունը, տեսանելիությունը, երբ աշակերտը հնարավորություն ունի ոչ միայն կարդալ արդեն եղածը, փորձել այն վերարտադրել, այլ նաև սեփական փորձով համոզվել, ինչու չէ նաև սեփական փորձը ավելացնել եղածին:

9. Սովորողների պասիվ ներկայություն պահանջող, որևէ նպատակով կարևոր համարվող, արդեն արձանագրված փաստերի, ապրված կյանքերի ու իադարձությունների, գոյություն ունեցող հարաբերությունների ուսուցումը ներկայումս արդիական չէ:

10. Աշակերտական համայնքն այսօր կարիք ունի ակտիվ մտածողության զարգացման, սեփական փորձով գիտելիքի կառուցման, ինչպես նաև սովորողների մոտ խոր հմտություններ ձևավորել:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. ՀՀ Տավուշի մարզում փորձարկվող «Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի չափորոշիչներ, <https://escs.am/files/files/2021-05-06/2f673a3c45c1e1dac473af0a1c31f648.pdf>, հասանելի է:
2. [Владимировна](#) Н. И., Развитие критического мышления учащихся начальных классов, <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/raznoe/2012/02/23/razvitie-kriticheskogo-myshleniya-uchashchikhsya-nachalnykh>, հասանելի է:
3. Ведмеш Н.А., Развитие мышления, <https://psihomed.com/razvitie-myishleniya/>, հասանելի է:
4. Միջազգային բակալավրիատ կրթական ծրագրի ինտերնետային կայք էջ, <https://ibo.org/>, հասանելի է: